

N&M BULLETIN & MILJØ

Selskaper tvinges til å bore i nord

side 3

Nye kjøleskap gir drivhus- effekt

side 4

Mer fauna- smugling i indre marked

side 5

Uklar miljøprofil blant Clintons folk

side 7

Kritisk hvalforsker mister penger

siste side

SFT frykter smugling: KFK blir kostbar mangelvare

Statens forurensningstilsyn (SFT) frykter smugling av KFK fra Øst-Europa til Norge når forbudet av den ozonnedbrytende gassen trer i kraft første januar 1996. Allerede om halvannet år kan det bli vanskelig å få tak i KFK på lovlig vis.

JON KNUT BERG

Under reforhandlingen av Montreal-protokollen i København i november i fjor ble i-landene enige om å forby ny produksjon av KFK etter 1. januar 1996. Øst-Europa og u-landene fikk lenger tidsfrist. Forbudet kan føre til oppblomstring av svart handel med KFK, fordi mange KFK-brukere må ut med flere hundre tusen kroner i nye investeringer for å erstatte KFK med en mer ozonvennlig gass.

Folk i kuldebransjen som vi har snakket med spår at prisen på KFK vil øke sterkt i årene framover. Årsaken er synkende produksjon som følge av København-vedtaket. Kuldebransjen forbereder seg nå til en svært omfattende utskifting av fryse- og kuldeanlegg.

– Bransjen har vært lite oppmerksom på dette. Om halvannet år må utskiftingen av KFK være gjennomført. Investeringene som må til vil komme som et sjokk på mange butikkeiere, sier Kjell Standsborg i KFK-brukernes Fellesutvalg (KBF) til N&M Bulletin.

Mange matvarebutikker landet over vil få en kjemperegning når frysedisker og kjøleskap skal skiftes ut eller om-

bygges til mer ozonvennlig teknologi. En eneste RIMI-forretning måtte nylig ut med nesten en million kroner for å skifte ut alle fryse- og kjøleanlegg, forteller Willy Karlsen i RIMIs hovedkontor i Oslo. Han regner med at gjennomsnittsutgiften for butikkene vil ligge på 20–300.000 kroner. RIMI vurderer nå å øke matvareprisene på grunn av de kostbare investeringene.

Svart marked

Det er 5.800 matvarebutikker i Norge, og mange av dem vil få problemer med å bære så store utgifter som det her er snakk om. Det vil dermed kunne oppstå et svart marked for KFK.

Allerede nå er det mange som hamstrer KFK, ifølge NTB. Dette blir gjort for å slippe å bygge om kuldeanlegg. Det er i strid med KFK-forskriftene, som sier at all brukt KFK skal leveres inn til et sentralt mottak.

I tillegg opplyser SFT og bransjefolk til N&M Bulletin at vi kan oppleve smugling av KFK fra Øst-Europa, som altså har fått unntak for KFK-forbudet fra 1996.

– Etter 1995 kan smugling av KFK fra Øst-Europa bli et problem som tollmyndighetene må ta på alvor, sier avdelingsdirek-

tør Per Døvre i SFT til N&M Bulletin.

Flyter over

Det er imidlertid mulig at det blir en annen utvikling av KFK-markedet enn det som er presentert ovenfor. Det kan hende at det vil være mer enn nok KFK på markedet i mange år framover.

I København ble landene enige om å tillate handel med brukt KFK. Det ble ikke satt noen begrensninger på hvor lenge det skal være lov å etterfylle anlegg med KFK. Det blir opprettet egne banker som skal formidle resirkulert materiale.

I Norge finnes det i dag mellom 1.500 og 1.700 tonn KFK, ifølge SFT. I 1991 var importen på 478 tonn. Bare utskiftningen av anlegget på idrettshallen Valle Hovin i Oslo, vil frigjøre 125 tonn KFK. Det er nesten det samme som årsforbruket av KFK i hele kuldebransjen i Norge.

Det knytter seg imidlertid stor usikkerhet til dette. De fleste KFK-brukerne vi har snakket med avskriver framtidig bruk av KFK fordi de tror det vil bli for dyrt. Mest sannsynlig er det at den resirkulerte KFK-gassen går til såkalt esensiell bruk, for eksempel til helseinstitusjoner.

Se også side 4

Norges Naturvernforbund
Postboks 2113 Grünerløkka Telefon: (02) 71 55 20
0505 Oslo 5 Telefax: (02) 71 56 40
Bankgiro: 1720.05.00717 Annonser: (02) 71 92 20
Postgiro: 5 09 46 02 Produksjon:
Ansv. red.: Gunnar Bolstad GPG Sats & Trykk as, Oslo

Om vær og vind

Her er et konkret samarbeidsprosjekt for Rune og Gro: De blir nødt til å nedsette en komite som skal utrede etterbruken av Oslo-tunnelen. Fortsetter lavtrykkene å bygge seg opp, vil det bli unødvendig å øke bensinavgiftene for å regulere biltrafikken i hovedstaden.

Det mest nærliggende er vel at Norges Dykkerforbund overtar tunnelen som treningssenter. Installering av enkle bølgegeneratorene skulle gjøre det mulig å illudere ulike strømforhold. Tunnelens profil gir gode muligheter for kontrollert nedstigning til forskjellige trykknivåer helt ned til 46 meter under havflaten. Finansieringen kan oljeindustrien ta seg av, siden det er dem som må ta ansvaret for tingenes tilstand.

Det vil ta mange år før empirisk vitenskap eventuelt kan slå fast at den lavtrykksaktiviteten vi opplever for tiden er et resultat av menneskeskapte klimaendringer. I mellomtiden kan vi underholde oss med springflo og orkanvarsler og stadig nye tankbåter på grunn.

Braer-ulykken ved Shetland har nok en gang demonstrert det som alle vet, men som de færreste liker å snakke om: Når det blåser mer enn stiv kuling, blir alle former for oljevernredskaper redusert til Hong Kong-produisert leketøy. Når skal denne erkjennelsen omsettes i praktisk politikk?

Åpenbart ikke før vi har krystet den siste dråpe ut av våre egne oljeressurser. Nå er det Barentshavet som står for tur, selv om oljeselskapene vegrer seg i det lengste. Men for Gro-regjeringen er det så viktig å få sving på sakene at de nærmest tvinger selskapene til å lete i nordområdene. Nekter de, vil det spøke for konsesjonene på feitere blokker i Nordsjøen.

Et oljesøl i Braer-klassen i Barentshavet vil få katastrofale konsekvenser for den sårbare naturen i området. Istedet for å forsere rovdriften på Barentshavet, bør regjeringen sørge for et varig vern av Barentshavet nord, før katastrofen inntreffer.

Mens Thorvald Stoltenberg fremdeles smiler jovialt etter et forhåpentlig vellykket Barentsregion-møte denne uka, bør han også se nærmere på planene om økt skipstrafikk gjennom nordøstpasset til Stillehavet – og denne gang med kritiske øyne. Det er åpenbart at en slik skipsled vil kunne være uhyre interessant utfra rent kommersielle mål, men tanken på hyppig tankfarttrafikk i dette området må være lite lystelig for folkene i den oljevern tjenesten som skal forestille myndighetenes alibi inntil grunnstøttingen inntreffer.

Gunnar Bolstad

Klart for kraftverk i vernet vassdrag

Olje- og energidepartementet (OED) mener at kraftverket Fosstveit i Vegårdsvassdraget kan gjenoppbygges, til tross for at vassdraget er vernet. Fosstveit eies av tidligere stortingsrepresentant Øyvind Bjorvatn, og statsråd Finn Kristensen har selv engasjert seg i saken.

RAGNHILD SVED

Fosstveit kraftverk i Aust-Agder ble nedlagt i 1970. I 1980 kjøpte Bjorvatn Fosstveit Bruk, med alle rettigheter, med tanke på å få i gang ny virksomhet på stedet. I 1986 ble vassdraget varig vernet i Verneplan III.

OED har konferert med Miljøverndepartementet og kommet til at gjenopptakelse av kraftproduksjonen ved Fosstveit ikke vil komme i konflikt med vernevedtaket for vassdraget. OED forutsetter da at det bygges en fisketrapp forbi inntaksdammen, at det settes en minstevannføring som gjør at fisken kommer opp og at inntaksdammen settes i stand slik at den tilfredstiller de krav som er framsatt fra kulturminnehold.

Norges vassdrags- og energiverk (NVE) sier i en uttalelse om saken at verneverdiene ikke bli negativt berørt ved en gjenoppbygging av Fosstveit kraftverk med tilhørende inntaksdam, dersom det stilles vilkår om minstevassføring og kulturverdiene ivaretas.

Men en tillatelse etter Vassdragloven vil være i strid med Stortingets vernevedtak, mener NVE. OEDs løsning er å be Bjorvatn søke om tillatelse etter Energi-loven. Problemet er da, slik NVE ser det, at Energi-loven ikke gir hjemmel for å stille vilkår.

– Den nye energiloven gir tilstrekkelig hjemmel for å stille vilkår i henhold til lovens formål, og vassdragsvilkår som krav som fisketrapp osv. må sies å falle utenfor formålet i lovens paragraf 1–2, skriver NVE i sin uttalelse.

– Her er det uenighet mellom oss og NVE. Vi mener det er hjemmel for å stille vilkår, sier avdelingsdirektør Harald Solli i OED.

I Verneplan IV, som skal behandles i Stortinget til våren, foreslås det å åpne for opprusting av kraftverk i vernede vassdrag. Men departementene mente altså at det ikke var grunn til å avvente Stortingets behandling av denne saken.

Fosseieren vil nå måtte søke NVE om tillatelse etter Energi-loven. Et eventuelt avslag kan ankes til OED.

Paleokrassas

Ioannis Paleokrassas. Lær navnet, han er den nye EF-kommisæren for miljøvern. I tillegg skal han skjønne fiskerisørsmålene. Overfor The Guardian beskriver kilder i EF-hovedkvarteret utnevnelsen av Paleokrassas som en nedgradering av miljøpolitikens betydning i EF.

Lite tyder på at den tidligere greske konservative finansministeren kommer til å ta opp arven etter sin forgjenger Carlo Ripa di Meana, som forlot jobben tidlig i fjor høst for å bli miljøvernminister i Italia. I mellomtiden har transportkommi-

sær Karel van Miert skjuttet miljøpolitikken på fyrabend etter beste evne.

Internasjonalt er Paleokrassas best kjent fordi han med nød og neppe slapp unna et raketangrep fra en venstreorientert geriljagruppe i fjor sommer.

Staten framtvinger oljeboring i Barentshavet

– Hadde man lagt vanlig bedriftsøkonomi til grunn, ville prøveboringen i Barentshavet bli lagt bort i tjue år framover, sier en sentral person i et av oljeselskapene. Flere av selskapene bekrefter at de søker blokker i Barentshavet utelukkende fordi det øker sjansen for at staten gir dem lønnsomme blokker i sør, sier Dag Hareide i Naturvernforbundet.

ANDERS GJESVIK

Generalsekretær Dag Hareide har snakket med sentrale personer i flere av oljeselskapene som opererer på norsk sokkel. Flere av selskapene sier klart at de søker på blokker i Barentshavet utelukkende fordi de mener at staten har en filosofi som sier «hvis du skal få en fet blokk i sør, må du også ta en mager blokk i nord». Statens interesse for å øke oljeutvinningstempoet kommer klart til uttrykk i statsbudsjettet, der den statlige bevilgningen til investering og leteboring er økt fra 13,1 milliarder kroner i 1991 til 17,8 milliarder kroner i 1992.

En av kildene kunne tenke seg å stå fram offentlig, hvis han fikk åpen støtte fra et av de andre selskapene. Men dette blir hindret av frykten for dårligere behandling ved neste konsesjonsrunde hvis man kritiserer dagens praksis åpent.

Selskapene sier at de er avhengige av staten som julenisse ved tildelingen av blokker. Derfor må de være snille gutter, og gå på gummisåler for Oljedirektoratet og Nærings- og energidepartementet, sier Hareide.

Staten betaler

Oljeselskapene kan tillate seg å tilfredsstille staten, fordi letingen gir minimale utgifter. En artikkel i Dagens Næringsliv viste nylig at staten betaler nesten hele regningen for oljevirk-somheten. Staten er den klart største eier i alle nye felt og betaler nesten alle kostnadene, både direkte som forretningsaktør og indirekte gjennom den høye marginals-katten.

Men leteboringen i nord binder

opp oljeselskapenes ressurser, uten særlig sannsynlighet for fortjeneste i følge flere av selskapenes vurdering. I desember ble prøveboringen i en brønn på Bjørnøya Sør avsluttet uten å ha funnet noe interessant. Denne boringen var resultatet av en ny letemodell som Statoil, Norsk Hydro og Saga hadde utviklet i fellesskap.

Når letingen etter denne modellen også var mislykket, tror jeg både vi og andre selskaper ble enda mer overbevist om at leting i Barentshavet ikke er økonomisk interessant. Men jeg tror selskapene vil fortsette å søke blokker i nord, av redsel for at en utelatelse vil få følger i sør. De kan gå med på denne ordningen fordi staten i praksis betaler nesten hele regningen for leteboringen, sier en kilde i et av selskapene til N&M Bulletin.

Naturvernforbundet har i brev til alle de aktuelle selskapene oppfordret dem til å ikke søke blokker i Barentshavet. Fristen for 14.konsesjonsrunde for blokktildeling gikk ut ved nyttår.

Syssetsetting

I Oljedirektoratet får N&M Bulletin bekreftet at man er kjent med filosofien om å søke magre blokker i nord for å få fete blokker i sør, men denne saksbehandlingen vil ikke stå fram. Informasjonssjef Marit Ytreeide i Nærings- og energidepartementet kjenner ikke til denne filosofien.

Fra departementets side finnes det ingen slik filosofi. Vi mener selvfølgelig at det er interessant at det prøves bores i Barentshavet, ellers ville vi ikke utlyst blokker der. Vi vil gjerne ha kartlagt ressurs-

grunnlaget i dette området. Det er også viktig at Nord-Norge har interesse av denne oljevirk-somheten for å få sysselsetting, sier Ytreeide.

Det eneste interessante funnet i Barentshavet hittil er Snøhvit. Men det ligger for langt fra brukelig infrastruktur, og er umulig å få lønnsomt, sier en kilde i et av selskapene.

Milliardsløsning

Hareide anslår at selskapene hittil har brukt rundt 7 milliarder kroner på denne prøveboringen. Mesteparten går med til driften av boreinstallasjonene, men en liten del av pengene syssetsetter næringslivet på land.

Det er elendig syssetsettingspolitikk å pløye sju milliarder kroner ned i hull i Barentshavet. Disse pengene kunne gitt utrolig mye større effekt brukt på andre måter. Oljeboringen i Barentshavet er sammen med den massive veiutbyggingen 90-tallets største statssubsidierte miljøødeleggelse, sier Hareide.

På 80-tallet var det overdreven vannkraftutbygging som var den største statssubsidierte miljøødeleggelsen, og Naturvernforbundets viktigste kampsak. Idag er det bred enighet om at mange av disse prosjektene var både økonomiske og økologiske tap.

Nå er oljeletingen i Barentshavet den viktigste saken i norsk miljøvern. Dette området er den nordlige halvkules rikeste fiskerifelt, og er et utrolig sårbart økosystem. I det sørlige polområdet har Norge vært en drivkraft i arbeidet med å få vedtatt en traktat som hindrer slik virksomhet. De nordlige polområdene er ikke mindre sårbare, sier Hareide.

Flere skip holdt tilbake

Sjøfartsmyndighetene holdt tilbake nesten dobbelt så mange utenlandske skip i 1992 som i 1991, opplyser rådgiver Jan Lund i Sjøfartsdirektoratet til N&M Bulletin.

JON KNUT BERG

Det er bedre kvalitet på kontrollen som er årsaken til økningen, sier han. Den bedre kvaliteten har kommet som følge av økte bevilgninger fra Handelsdepartementet.

I 1991 ble 584 utenlandske skip kontrollert i norsk farvann. Da ble ti holdt tilbake. Fram til 1. desember i fjor ble 525 skip kontrollert, og 18 holdt tilbake. Skipene blir holdt tilbake på grunn av at de ikke blir vurdert som sjødyktige.

Årsakene til tilbakeholdelse varierer. I fire tilfeller var det mangler ved redningsutstyret, i tre tilfeller fra det skrogskade, i tre tilfeller var det mangler ved nødbrannpumperne og i to tilfeller ved mannskapet. I ett tilfelle var fare for oljesøl årsaken til tilbakeholdelsen. Andre årsaker var mangler ved hovedmotor.

Det ble holdt tilbake skip langs hele kysten. I Stavanger, Farsund, Kristiansand og Narvik var det to tilbakeholdelser, mens i de øvrige var det en.

Skogbruk truer sopparter

Sjeldne sopparter trues nå av det norske skogbruket, mener Norsk Institutt for Naturforskning (NINA). NINA mener at barskogvernet er så begrenset at mange arter vil dø ut.

NINA mener at Norge har et internasjonalt ansvar i å bevare sjeldne sopparter, fordi store deler av soppfloarane allerede er utryddet i Mellom-Europa som følge av luftforurensning.

Dyrere melk

Bortimot 30000 gårdstanker i Norge må skiftes ut eller bygges om innen 1996 for å få bort bruken av KFK i landbruket. Dette vil koste hundre millioner kroner – en kostnad som melkeprodusentene selv må ta på seg. Dette kan i neste omgang bety høyere melkepriser, får N&M opplyst i Norske Meierier.

En del av tankene må skiftes ut, mens i andre tanker er det nok å skifte kuldemedium. I stedet for KFK vil det bli brukt HFK 134a, som ikke har noen effekt på ozonlaget, men som bidrar til drivhuseffekten. I dag brukes det mellom 60 og 75 tonn KFK i norske gårdstanker.

Også i meieriene vil det bli store nyinvesteringer som følge av KFK-forbudet. Men ennå er det ikke beregnet hvor mye dette vil koste. I dag brukes 15 tonn KFK i småanlegg i norske meierier, og alt dette skal skiftes ut innen 1995. I de fleste store kjøleanleggene i meieriene brukes det allerede amoniakk, og det trenger man ikke skifte ut.

Mer retur

Det frivillige Returprosjektet i regi av kuldebransjen har hittil bare fått inn 15 tonn KFK i retur fra kuldebrukerne. Men mengden retur-KFK øker raskt. Bare i første kvartal i år vil det komme 15 tonn til.

Alle som kjøper KFK må betale 55 kroner pr. kg. i avgift til Returprosjektet. Pengene blir betalt tilbake når brukt KFK blir innlevert. Foreløpig har en svært liten del av den samlede KFK-importen til kuldebransjen kommet til Returprosjektet.

Men storparten av utskiftningen av kuldeanlegg i KFK har ennå ikke kommet i gang. For eksempel har nesten ingen matvarebutikker med KFK-anlegg startet ombyggingen. Det forventes dermed at KFK-returen vil øke sterkt i de kommende to-tre årene.

Noe som kan forhindre dette er imidlertid at KFK blir tappet til eget bruk – noe som er ulovlig.

Kjøleskap til besvær

Allerede i år vil du få kjøpt kjøle- og fryseskap som ikke bidrar til nedbryting av ozonlaget. Haken er at de nye kjøleskapene bidrar til drivhuseffekten. Ett miljøproblem er erstattet av et nytt.

JON KNUT BERG

Hos storprodusentene av kjøle- og fryseskap Gram i Danmark og Electrolux i Sverige får N&M Bulletin opplyst at hoveddelen av årets produksjon vil være basert på gasser som ikke bryter ned ozonlaget. Disse produktene vil være å få kjøpt i Norge i løpet av året, etter det vi får opplyst.

Eli Vike i Statens forurensningstilsyn (SFT) oppfordrer nå folk til å vente med å kjøpe nye kjøleskap til de nye modellene er på markedet.

Electrolux og Gram bruker gassen HFK 134a i sine nye kjøleskap, både som kuldemedium og som isolasjon. Også en del matvarebutikker i Norge vil gå over til HFK i sine kuldeanlegg. ICA-butikkene i Sverige har allerede besluttet å gå over til dette mediet.

HFK har ingen effekt på ozonlaget, men er en kraftig drivhusgass. Den har en drivhuseffekt som er 1200 ganger større enn CO₂, ifølge ingeniør Håvard Rekstad i SINTEF. Fagtidsskriftet Scanref skriver at et kjøleskap fra Gram vil ved drift i 15 år ha en direkte drivhuseffekt tilsvarende 1,5 tonn CO₂. Det er halvparten av hva en gjennomsnittlig privatbil slipper ut i løpet av et år i Norge. Dette er forutsatt at gassen ikke blir tappet og destruert, noe det ikke finnes planer for i Norge.

Stor effekt

Det samlede utslipp fra norske fryse- og kjøleskap i Norge kan bli 4,5 millioner tonn CO₂-ekvivalenter, hvis alle husholdnin-

Halon-slutt i Nordsjøen

I løpet av året vil de aller fleste brannslökkingsanleggene med halon i Nordsjøen være skiftet ut, ifølge Statens forurensningstilsyn (SFT). Halon-bruken i Nordsjøen er enorm, og har vært sett på som et stort

gene skifter til skap med HFK. (Det er da regnet med at det finnes tre millioner fryse- og kjøleskap i Norge, og det er et lavt anslag). Det totale klimagasutslippet i Norge er på ca. 60 millioner CO₂-ekvivalenter i året. Kjøle- og fryseskap kan dermed utgjøre en relativt stor del av de norske bidraget til drivhuseffekten.

Greenpeace regner med at HFK vil tilsvare 10 prosent av CO₂-utslippene fra fossile brenslere i 2025. Maria Buitenhamp i Friends of the Earth International i Nederland sier til N&M Bulletin at andre, kjente alternativer til KFK er å foretrekke framfor HFK i kjøleskap og fryser.

– HFK er selvsagt mye bedre enn KFK, men det finnes enda bedre alternativer, sier hun.

I tillegg til at HFK bidrar til drivhuseffekten, opplyser Buitenhamp at kjemikalieprodusenten Du Pont bruker klor i framstillingen av HFK. Dessuten inneholder HFK fluor, som også samles i atmosfæren. Det er imidlertid ikke kjent hvilke miljøkonsekvenser fluor har i atmosfæren, sier hun.

– Det er kjemikalieprodusentene som har presset fram bruken av HFK, fordi de ikke kan tjene noe på produksjonen av de langt mer miljøvennlige alternativene.

Som et alternativ nevner hun en blanding av propan og butan som kuldemedium. Dette er brukt i et opprinnelig øst-tysk kjøleskap, som er markedsført av Greenpeace under navnet Greenfreeze. Problemet med dette skapet er et høyt energiforbruk, men Håvard Rekstad i

anlegg fram til 1995. Men etter år 2000 skal alle halonanlegg være borte.

Men i praksis vil alle halonanlegg skiftes ut før 1995, fordi det vil være problematisk å ha anlegg som ikke kan etterfylles, ifølge SFT.

SINTEF tror at kjøleskapet enkelt kan ombygges slik at det bruker mye mindre energi.

Avdelingsdirektør Per Døvre i SFT er ikke bekymret for utbredelsen av HFK i kuldebransjen. Han peker på at med HFK bruker kjøleskapene mye mindre energi enn med KFK, og dermed vil det totale bidraget til drivhuseffekten være lite. Men dette gjelder ikke for Norge, der energibruk i hjemmene som regel ikke medfører utslipp av klimagasser.

Bruker HKFK

Fiskeflåten har også vært en storbruker av KFK, men ifølge SFT har nå store deler av flåten gått over til HKFK, som er tillett brukt helt fram til 2020. Også i matvarebutikkene går de fleste over til å bruke HKFK, ifølge Jon Haugen i Electrolux Norge. HKFK bidrar også til nedbrytingen av ozonlaget, om enn i langt mindre grad enn KFK.

Jon Haugen i Electrolux tror imidlertid at nye, helt ozonvennlige gasser kan komme på markedet allerede om et par år. Det kan for eksempel være en blanding av velkjente gasser, slik som propan og butan.

I større kjøleanlegg er mange som allerede har gått over til amoniakk, som verken har en drivhuseffekt eller ozonnedbrytende effekt. Amoniakk er imidlertid lite populært som medium i kjøleskap og kjøleanlegg i matvarebutikker. Grunnen er eksplosjonsfaren. Men Per Døvre i SFT sier at denne frykten tildels er ubegrunnet. Det finnes teknikker for å redusere denne faren, sier han.

anlegg fram til 1995. Men etter år 2000 skal alle halonanlegg være borte.

Men i praksis vil alle halonanlegg skiftes ut før 1995, fordi det vil være problematisk å ha anlegg som ikke kan etterfylles, ifølge SFT.

EF-marked åpner for faunakrim

– Nå som EF bygger ned sine tollvesen blir det mye lettere å smugle fredede dyr inn og ut av Norge. Nå blir norskegrensa i praksis det eneste hinderet for dyresmuglere, sier Terje Axelsen, styremedlem i Norsk ornitologisk forening (NOF).

ANDERS GJESVIK

EFs indre marked betyr at du kan reise gjennom Europa fra Hellas til norskegrensen uten en eneste fortolling. Det har vært avdekket stadig flere tilfeller av smugling av fredete rovfugler og dyr ut av Norge, og eksotiske fugler og skinn av truede arter inn i Norge. Terje Axelsen er politibetjent og styremedlem i NOF, og en av de som vet mest om smugling av truede dyr i Norge. Axelsen er sterkt bekymret for at nedbyggingen av tollvesenet på kontinentet vil øke dyresmuglingen over norskegrensa. Han har snakket med både norske og tyske tollere som deler denne bekymringen.

Faunasamarbeidet må bedres

Påtalemyndighetene og tollvesenet deler bekymringen for at EFs åpne marked vil øke faunakrimpresset mot Norge. Problemet skal møtes med bedret samarbeid atene imellom og med naturvernorganisasjonene. Om et par måneder utgis en håndbok i faunakrim for politifolk.

Førstestatsadvokat Jørn Holme i Økokrim har spesielt ansvar for miljøkriminalitet. Han er bekymret for virkningen av at tollkontrollen blir nedbygget.

– Vi er mest bekymret for ulovlig eksport av rovfugl og egg fra Norge. Etterhvert som forurensningen på kontinentet øker, forsvinner bestandene av sjeldne rovfugler. Norge og andre nordeuropeiske land med sine rovfuglbestander kan bli enda viktigere for å forsyne markedet i Europa. Prisene øker når fuglene blir sjeldnere, sier Holme.

I fjor ble det avdekket en rekke store saker, der politiet fant fryser med flere hundre fredede

– Hittil har det vært en rimelig bra kontroll ved grensa til både Danmark og Tyskland. Jeg har snakket med tyske tollere som sier at nå blir situasjonen håpløs, fordi de nå ikke har lovhemmel til å stanse en bil uten konkret mistanke. Og nå som tollvesenet bygges ned må politiet overta. I Tyskland har politiet nesten ingen kompetanse på faunakrim, sier Axelsen.

Han peker på at det i praksis ikke eksisterer noen utreisekontroll i Norge. Nå som behovet for å sjekke innreisende blir økende, er det svært lite sannsynlig at tollerne kan begynne å bruke tid på utreisende. Axelsen sier at det er stor forskjell på kompetansen ved forskjellige europeiske havner og flyplasser.

– Norge må styrke sitt eget tollvesen og ta et initiativ til å forbedre det internasjonale samarbeidet på faunakrim. Hvis ikke noe skjer raskt, kommer vi håpløst på etterskudd, sier Axelsen.

SAS svikter

Organisasjonen Eurogroup har lobbet i EF og fått 80 flyselskaper til å love å ikke transportere ville fugler. SAS er et av selskapene som har skrevet under på dette løftet, men et britisk videopptak avdekket nylig sterk tvil om SAS overholder dette løftet.

Det åpne markedet svekker også vernet av truede arter innad i EF-området. EF er forpliktet av CITES, konvensjonen som regulerer handel med truede dyrearter og varer laget av dem (elfenben, slangeskinn osv). Bare Storbritannia hadde lisensordninger eller importforbud på 20.000 arter som ikke er dekket av CITES. Disse nasjonale reglene blir nå opphevet fordi britene mener at kontrollen blir umulig å opprettholde innen det åpne marked. Britene har lagt fram et forslag i EF om å skjerpe reglene for import av ville fugler. Forslaget er ennå ikke behandlet.

NOTISER

Det britiske televerket har begynt utprøvingen av vindkraftdrevne telefonkiosker. En mini-vindmølle på toppen av kiosken skal levere nok kraft til drift gjennom hele året, og i tillegg være i stand til å ta vare på strøm nok til 15 vindløse dager.

Kioskene er bygget spesielt med tanke på avsidesliggende steder langs veier der det er dyrt å koble seg til det vanlige elektrisitetsnett. Det ville koste omlag 12.000 pund å legge kabler til en slik boks, mot 450 pund for selvforsynte vindkraftbokser.

«Tomorrow»

Miljøverndepartementet går imot å lage en verneplan for grotter her i landet. I et brev til Norsk Grotteforbund ved Rana Museum skriver departementet at dette vernearbeidet ikke kan prioriteres nå.

Men samtidig mener Miljøverndepartementet at «det kan være ønskelig å få gjennomført en verneplan for grotter.»

Departementet skriver videre at det ikke finnes virkemidler som kan hindre eller stenge for ferdsel i spesielt sårbare grotter.

En verdensomspennende brevaksjon for miljø, utvikling og fred er nylig satt i gang, med hovedsete i Brussel. Dette er en miljø-parallell til Amnesty's brevaksjoner for menneskerettigheter.

Aksjonen heter Earth Action Network (EAN), og ble startet under Rio-konferansen i sommer. Aksjonen har sju ansatte og kontakt med 120 organisasjoner verden over.

Som den første by i Tyskland har Kassel innført en særavgift på emballasje som ikke kan resirkuleres. Kommunen regner med at dette vil redusere avfallsmengden med 500 tonn i året og gi nesten fire hundre millioner kroner til kommunkassa. (Internasjonalt Miljønyt)

Vind gir jobb i Danmark

Danske vindmøller er en internasjonal suksess. Danmark har 45 prosent av verdensmarkedet for vindmøller og 78 prosent av det europeiske. I dag sysselsetter vindmølleindustrien 3.000 personer i Danmark.

Nøkkelen til den danske suksessen ligger i småskalasingen, ifølge en artikkel i det svenske bladet MiljøAktuelt. Mens svenskene sin vane tro har satset i magnumklassen – og feilet, har danskene skapt en levedyktig industri ved å satse på utvikling av små vindkraftverk med en effekt helt ned til 15 kilowatt. Slike kraftverk er så små at de passer til enkelthus. Den «vanlige» danske vindmøllen har en effekt på 150–300 kilowatt og drives av nabolagsgrupper. I dag finnes i alt 3.000 vindmøller i Danmark. Foreløpig står vindkraften for 2,4 prosent av energiforsyningen. Målsetningen er minst ti prosent innen år 2000.

I Sverige satset man tidlig på store vindkraftverk med en effekt på over 1.000 kilowatt. En av de første gigantene, Maglarp på 3.000 kW, kostet 90 millioner i investeringer og blir nå lagt ned å grunn av høy og dårlig lønnsomhet. Men nye regler for statstilskudd vil trolig føre til en bredere småskalasing i Sverige også.

Ny energi for u-land

Dagens energistrategi i u-landene reduserer levestandarden, skriver Worldwatch Institute i boken Jordens tilstand 1993, som kom ut i forrige uke. Instituttet går blant annet inn for radikal omlegging av vestlige lands energibistand til u-land.

JON KNUT BERG

Worldwatch vier et av kapitlene i den nye årsrapporten til energisituasjonen i u-landene. Beskrivelsen av situasjonen er dyster lesning. Her er noen eksempler: CO₂-utslippene vil øke i u-landene fra 1,8 milliarder tonn i 1990 til 5,5 milliarder tonn i 2025. Det vil øke de globale utslippene med 50 prosent. Tallet på mennesker som mangler fyringsved vil øke fra 100 millioner i 1980 til over 350 millioner mot slutten av 1990-årene. I løpet av det siste tiåret har Indias oljeimport sugd opp nesten en tredjedel av eksportinntektene. Dette utgjør 87 prosent av landets totale gjeld.

Worldwatch understreker sterkt at dagens energipolitikk fører til tap for u-landene, i form av økte helseutgifter og stor gjeldsbyrde.

Men det finnes en vei ut av

uføret, ifølge Worldwatch. Noe av det viktigste for u-landene framover vil bli å komme ut av oljeavhengigheten, ifølge instituttet. Det er et enormt potensial for energieffektivisering. Mellom 1973 og 1989 økte energibruken 20 prosent raskere enn den økonomiske veksten i u-landene, mens OECD-landene i den samme periode hadde en energivest som bare var en femtedel av den økonomiske veksten. Dårlig vedlikehold og subsidiert energi får hovedskylden for den dårlige energitilførselen i u-landene.

U-landene har også enorme potensialer i utnytting av naturgass, solvarme, bioenergi, vindkraft og jordvarmeenergi, ifølge Worldwatch. Det presenteres mange eksempler på at en slik omlegging allerede er i gang, om enn i liten skala.

Worldwatch kommer også med en henstilling til utviklingsbankene og vestlige regje-

ringer om å forandre sin energibistand til u-landene. Hittil er det blant annet satset mye på gigantiske vannkraftprosjekter. I stedet må det gis hjelp til utbygging av fornybare energikilder, små vannkraftverk, utnyttelse av naturgass og ikke minst energieffektivisering. I India er det for eksempel billigere å reparere pumperne i de kunstige vanningsanleggene enn å fortsette med dagens subsidiering av energi.

Worldwatch mener at u-landene kan omforme sin energipolitikk og samtidig spare store summer. I Brasil kan regjeringen ved å satse på energieffektivisering og fornybare energikilder ta to-tre milliarder dollar fra energisektoren og fordoble innsatsen innen ernæring, forebyggende helsearbeid og programmer for bedre vann og hygiene – uten at energiproduksjonen går ned.

CO₂-vekst fra EF-biler

CO₂-utslippene fra transportsektoren i EF vil stige med 24 prosent fra 1990 til 2000, dersom dagens trend fortsetter, går det fram av en transportrapport fra EF-kommisjonen.

GUNNAR BOLSTAD

EF har vedtatt å stabilisere utslippene av CO₂ på 1990-nivå innen år 2000 innenfor fellesskapsområdet som helhet. Ifølge den nye rapporten ser det imidlertid ut som EF-kommisjonen må hente utslippsgevinstene andre steder enn innenfor transportsektoren.

Selv dersom man forbedrer energitilførselen med 40 prosent innen 2005, ville man ikke opprettholde en stabilisering i 2010, heter det i rapporten. I 2010 vil veitransporten stå for 30 prosent av CO₂-utslippene i EF.

Rapporten konkluderer med at biltrafikken kan kontrolleres med en progressiv miljøavgift på den årlige kjørelengden. Men under dekke av det såkalte nærhetsprinsippet hevdes det at dette er virkemidler som ligger

utenfor EFs ansvarsområde ifølge «New Scientist».

Flere andre studier indikerer også trøbbel for EFs CO₂-målsetting. I Tyskland, der man har hatt de mest ambisiøse klimamålsettingene i hele verden, har forskningsdepartementet levert en rapport der det heter at bare en ny storstilt satsing på atomkraft og en kombinert teknologi for kull og gass kan berge en reduksjonsmålsetting på 30 prosent.

EF-kommisjonen hevder at det vil bli vanskelig å nå en stabilisering av utslippene uten en massiv overgang til fornybar energi. Kommisjonen har foreslått en tredobling av elektrisitetsproduksjonen fra kilder som vind, avfall og biomasse, ifølge «Tomorrow».

Clinton-administrasjonen: Ingen enhetlig profil

Bruce Babbitt er den beste nyheten i amerikansk politikk på flere år, mener amerikanske miljøorganisasjoner. Den tidligere Arizona-guvernøren overtar som ny innenriksminister når Clinton-administrasjonen inntar plassene neste uke.

GUNNAR BOLSTAD

Selv om det er uklart hvilken miljøprofil Clinton-administrasjonen samlet vil få i praktisk politikk, har den nye presidenten skaffet seg spennende folk i noen av de mest sentrale posisjonene. Carol Browner blir ny sjef for miljødirektoratet EPA, Hazel O'Leary blir ny energiminister, Federico Pena får ansvaret for transportsektoren, mens Clintons barndomsvenn, Thomas F. McLarty, overtar den svært viktige posisjonen som stabssjef i Det hvite hus. Mens Babbitt og Browner utvilsomt har sitt hjerte i miljøbevegelsen, er de andre nøkkelpersonenes miljøengasjement noe mer uvisst.

Babbitt

Bruce Babbitt er friluftsmann på sin hals og president i League of Conservation Voters. Dave Alberswerth, en av lederne i National Wildlife Federation, hilser Babbitt velkommen. – Det blir flott å få en naturnær innenriksminister for en gangs skyld, sier Alberswerth. Babbitt er også kjent som en effektiv politiker som får tingene unna.

Det amerikanske innenriksdepartementet er et stort departement som styrer naturforvaltningen av enorme landområder, nasjonalparker, indianerreservater, artsmangfold og vannressurser. 75.000 mennesker står på departementets lønnsliste. I de vestlige delene av USA, der innenriksdepartementet har sitt største virkeområde, er det mange som holder innenriksministeren for å være mektigere enn presidenten selv.

Browner

Carol Browner overtar etter

William Reilly som sjef for miljødirektoratet EPA. Det er ennå ikke klart hvilken status EPA vil få under Clinton, men han har mer enn antydning at det er aktuelt å oppgradere EPA-sjefen til regjeringsmedlem. Browner har tidligere arbeidet for Al Gore og kommer rett fra stillingen som miljøansvarlig i Florida. Hun møtes av svært høye forventninger fra miljøorganisasjonene.

McLarty

Stabssjefjobben i Det hvite hus er en sentral posisjon i amerikansk politikk. Mens John Sununu, som satt i jobben i meste parten av Bush-perioden, benyttet anledningen til å torpedere amerikansk miljøpolitikk, har Thomas McLarty signalisert at han ikke akter å spille noen politisk rolle. McLarty gikk i barnehamen sammen med Bill Clinton og de har vært venner siden den gang. McLarty ser på jobben som en administrativ oppgave, han skal bistå presidenten i å bestyre informasjonsflyt og koordinering av administrasjonen.

O'Leary

Hazel O'Leary danket overraskende ut tidligere senator Tim Wirth i kampen om energiministerjobben. Mens Wirth er en markant og sterk miljøpolitiker, er O'Learys miljøprofil langt mer uklar. O'Leary kommer fra en lederjobb i kraftselskapet Northern States Power. O'Leary er utvilsomt kompetent i rene energispørsmål, men det er mer usikkert om hun er i stand til å turnere atomvåpenindustrien, som også ligger under hennes ansvarsområde. Prislappen for opprydning og sikring av denne industriens avfall vil bli svært høy – trolig mer enn 100 milliarder dollar totalt.

Pena

Federico Pena, den nye transportministeren, har blandede meritter å vise til. Han kommer fra stillingen som borgermester i Denver, der han har gjort seg mest bemerket ved å kjempe gjennom en stor ny flyplass som mange mener det ikke var noe behov for. På den annen side skal Pena ha gjort en tilnærmet habil innsats for å styrke kollektivtrafikksystemene i Colorados største by.

De andre

Det er svært usikkert hva slags status miljøvern vil få hos de medlemmene av regjeringen som stiller med økonomiske spørsmål. Hverken finansminister Lloyd Bentsen eller budsjett direktør Leon Panetta har tidligere vist miljøengasjement av betydning. Det knytter seg nok større forventninger til Laura Tyson, som skal lede det økonomiske rådgivningsorganet CEA. Hun tar sterkt til orde for å begunstige teknologisk avansert industri, men hun får ikke ministerstatus.

Kilder: Washington Post, Associated Press, USIS og Information

Takk for støtten!

 Gilde
Bøndernes Salgslag

 Aker

 Weatherford
Oilfield Services and Rentals

 HALLVARD LØKEN
PROSJEKT- OG BYGGELEDELSE
Gårdsbestyrelse • Taksering
Vøyensvingen 5, 0458 Oslo.
Tlf: (02) 35 52 60

 SVORKA
ENERGIVERK BROSJYRER

Syvendedags-Adventistsamfunnet
Hovedkontor:
John G. Mattesons vei 13
0687 OSLO
Tlf: (02) 27 01 80

 G&G Sats & Trykk as
Schweigaards gt. 34
Postboks 3750 Gamlebyen
0135 Oslo 1
Tlf. 02/17 34 24
Fax 02/17 25 19

Tønsbergs Blad

Tlf. 033 10 000

NORCEM FoU
Sement – Betong
Miljø – Energi
Vi har kompetansen

POSTBOKS 117 - 2401 ELVERUM - NORWAY

Norsk Skogbruksmuseum
Et alternativ for alle som vil ha
et grønnere samfunn.

Kritisk forsker mister penger

Forsker Dag Vongraven, som i fjor sommer uttalte seg svært kritisk om norsk hvalforskning, har i år ikke fått forskningsmidler fra Sjøpattedyrprogrammet. Programmets leder Lars Walløe sier at Vongraven likevel kan få penger gjennom en ekstrabevilgning om et par uker.

RAGNHILD SVED

Styret i Sjøpattedyrprogrammet har fordelt årets forskningspott, og Vongravens spekkhoggerprosjekt var blant de seks søknadene som ble avslått. Like før jul ble Fiskeriforskningsrådets avslag sendt.

– Saken er ikke endelig avgjort. Avslagsbrevet ble sendt litt for tidlig, sier Lars Walløe til N&M Bulletin.

Han har bedt Fiskeridepartementet om en ekstrabevilgning, og har et «rimelig håp» om at Vongravens prosjekt blir tilgodesett senere.

Totalt var rammen for Sjøpattedyrprogrammet 18 millioner kroner i 1993. Samtidig ble det brukt 1,8 millioner kroner mer enn budsjettet i fjor. Det skyldtes at forskningsfangsten ble forlenget. I de 18 millionene som nå er fordelt, er hele underskuddet fra i fjor lagt inn, men Walløe regner med en ekstrabe-

vilgning som gjør at noe mer penger kan fordeles til mindre forskningsprosjekter.

I N&M Bulletin i sommer kritiserte Vongraven norsk hvalforskning for å være reit kommersielt rettet, han stilte spørsmål ved bestandsberegningene for vågehval og han hadde kritiske merknader til forskningsfangsten.

Spekkhoggerforskningen, som Vongraven driver sammen med Anna Bisther på Trøndelagskysten, går ut på å skaffe kunnskap om hvalens adferd gjennom såkalt fotoidentifisering. Forskerne har nå registrert omlag 100 spekkhoggere som de følger gjennom året. Vongraven og Bisther startet prosjektet med egne midler i 1987. I 1990, -91 og -92 fikk de vel 500.000 kroner årlig fra Sjøpattedyrprogrammet. Tanken var å fortsette prosjektet ut 1993, med publisering av resultatene dette året. Uten støtte i 1993 må forskerne bruke egne penger om de over-

hodet skal få publisert noen av resultatene fra flere års forskning.

Fire år er egentlig under minimum for et slikt prosjekt, mener forskerne. Dette er forskning som krever lange datasett. I Canada, hvor vi i dag har all kunnskap om spekkhoggerne fra, har man fulgt de samme dyrene i mer enn 20 år.

Lars Walløe sier Vongraven ikke var lovt midler for mer enn tre år.

– Prosjektet kan gi spennende resultater, men vi har ikke sett noe publisert ennå. Derfor må vi være litt skeptiske. Det er ikke urimelig å tro at man her finner ut omtrent det samme som forskere i Canada og USA, sier Walløe.

Han sier også at søkerne ville stått sterkere dersom de hadde skrevet noe om resultatene, kanskje i form av en artikkel, i tilknytning til søknaden.

Kostbar vågehvalforskning

En stor del av årets bevilgning på 18 millioner kroner til sjøpattedyrforskning gjelder prosjekter på vågehval.

Vel seks millioner er satt av til forskningsfangst, eller åtte millioner hvis man regner med underskudd fra fjorårets fangst. 1,3 millioner går til forskning på vågehvalens inntak av fiskbare ressurser. Videre er det bevilget 500.000 kroner fangst og avlivningsmetoder. Forskning på utbredelse og vandrings hos grønlandsel og klappmyss får 1,95 millioner.

1993 er Sjøpattedyrprogrammets siste år, og de fleste prosjekter avsluttes i år. Men forskningsfangsten og tellingene av klappmyss i Vesterisen fortsetter i 1994, ifølge programmets leder Lars Walløe.

Kunnskapsforlagets

Natur- og miljøleksikon

- Dioksiner
- Sur nedbør
- Becquerel
- CO₂
- Ozonlag
- Drivhuseffekt
- Hardangervidda
- Nordsjøavtalen
- Naturvernloven

Nå behøver du ikke lenger lure på hva begrepene egentlig innebærer. Slå opp i Kunnskapsforlagets natur- og miljøleksikon.

Kan sendes ufrankert i Norge. Naturvernforbundet betaler portoen.

Ja takk, jeg bestiller:

..... stk. Kunnskapsforlagets
Natur- og miljøleksikon

Medlemspris
kr. 350,-

Navn:

Adr.:

P.nr./sted:

Svarsending

Avtale nr. 109 000/5Pb

Grünerløkka postkontor
0505 Oslo